

РЕЗЮМЕ НА МОНОГРАФИЧНИЯ ТРУД

ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ ТЕКСТОВЕ В ОБУЧЕНИЕТО ПО НЕМСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД

СОФИЯ: Фараго, 2015. ISBN 978-619-206-014-5

Методическите концепции за използване на художествени текстове в обучението по немски език като чужд имат десетилетно и динамично развитие. То е белязано от създаването на теоретични публикации и изграждането на методически модели и задачи, внедрени в учебници, учебни комплекси, пособия и проекти. В немскоезичните държави се правят опити за систематизиране на научното познание и практическия опит в тази област. Наблюденията в науката и практиката на обучението по немски език в България свидетелстват от една страна, за пренос на идеи, създадени за други, небългарски условия. От друга страна, съществуват неописани до момента в специализираната литература оригинални традиции и съвременни разработки. Опити за систематизирано представяне на възприетите от чужбина (предимно от немскоезичните държави) или на създадените в България теоретични и практически постановки, с оглед тяхната приложимост в условията на обучение в българската образователна среда, не са известни.

Такива опити са необходими, предвид факта, че съгласно препоръките в Общата европейска езикова рамка и според действащите нормативни документи (Държавни образователни изисквания, Учебни програми), художествената литература има утвърдено място в българското чуждоезиково – профилирано и непрофилирано - обучение.

Монографичният труд „Художествените текстове в обучението по немски език като чужд“ е създаден в отговор на тази необходимост. Той е насочен към непрофилираното обучение по немски език като чужд в гимназиалната степен на средното общообразователно училище и в различни образователни институции за възрастни (езикови школи, висши училища и др.). Предмет на монографичния труд са методическите и ориентирани към практиката концепции, насочени към използването на художествени текстове в неспециализираното обучение по немски език като чужд. Целта на труда е многостранното и систематизирано представяне на тези концепции. По този начин следва да бъде даден принос в тяхното задълбочено опознаване и в теоретичното им осмисляне, което е предпоставка за вземането на самостоятелни,

обосновани и диференцирани решения, свързани с конкретни научни, методически и практически въпроси, в зависимост от различните условия на преподаване и групи учещи немски език в българската образователна среда.

За изпълнение на посочената цел методическите концепции са разгледани в следните аспекти:

- обществените и образователнополитическите потребности и условия, които влияят върху тяхното възникване и развитие;
- техните теоретични и методически основи;
- заложените според тях учебни цели, принципи, методи и съдържание;
- техните дидактически предимства и ограничения;
- техния генезис и пътя им към българския образователен контекст;
- рецепцията им в българската образователна среда;
- приложимостта им в българските условия;
- наличието на специфични български традиции в работата с художествени текстове.

При представянето на методическите концепции се засягат и неразривно свързаните с тях въпроси на учебното съдържание и учебните средства.

В съответствие с поставените цели и задачи, трудът е структуриран в шест части:

В първа глава се прави исторически преглед на отделните методически схващания за използването на художествени текстове в обучението по немски език, създадени в немскоезичните държави и в България. Развитието им се проследява чрез анализ, основан на съвкупност от фактори, сред които водещ е преобладаващият в определен исторически период метод на обучение по чужд език.

Във втора глава се разискват основни проблеми, свързани с художествените текстове в чуждоезиковото обучение. Изтъкват се аргументите за използване на художествена литература в учебния процес. Разглежда се обособяването на сравнително самостоятелна научна и приложна дисциплина, посветена на работата с художествени текстове в областта „немски език като чужд“. Прави се кратка съпоставка на тази дисциплина с българската методика на литературно образование по отношение на целите, задачите и образователните приоритети.

В трета глава се представят теоретичните основи на съвременните методически концепции за работа с художествени текстове. Разглеждат се научни схващания (изградени в лингвистиката на текста, психолингвистиката, херменевтиката,

литературната теория, методиката на чуждоезиковото обучение), които се използват в отделните теории и методически модели в различна степен и в различни комбинации. Прави се опит за изясняване и операционализиране на понятия, постановки и конструкти, които се експлоатират при изграждането на тези концепции, но невинаги се експлицират от техните автори. Въпреки актуалното разбиране за текст и за художествена литература в широк смисъл (включващо тривиална, детска и юношеска литература, песни, комикси и др.), поради ограничения си обем настоящият труд съсредоточава вниманието предимно (макар и не единствено) върху характеристиките на писмените текстове от художествената литература за възрастни и на четенето като все още „основна дейност“ (Пефген 2006: 94) в учебната работа с художествен текст.

Последната част от трета глава е посветена на методиката и дидактиката за обучение по немски език като роден, поради нейното влияние върху обучението по немски език като чужд.

В четвърта глава се представят подробно отделните методически постановки, в посочените вече аспекти на техния анализ. Разглеждат се концепции, повлияни от: комуникативния метод, обучението чрез задачи, дейностно ориентирания подход, драма-педагогиката, проектното обучение, межкултурната германистика и херменевтика, дидактиката на четенето. Отделя се място и на актуалните схващания за работа с художествен текст, насочена към естетическата употреба на изучавания език и към културно ориентираното учене. Представят се конкретни методически модели, учебни пособия и проекти.

В пета глава се обръща внимание на въпроси, които надхвърлят пределите на отделните методически концепции, но са неразривно свързани с тях: връзката между четенето на чуждоезична художествена литература и обучението по странознание, критерии за избор на текстове, взаимозависимост между отделните литературни родове, видове и жанрове и методите на работа с тях, съвременните технологии и ресурси в обучението.

В шеста глава се обобщават изводите от направеното изследване. Установява се богатство от идеи и концепции, създавани и разпространявани предимно от немскоезичните държави, основани на различни научни, често еkleктично съчетани и същевременно преплитащи се помежду си, научни и образователни теории и парадигми. Сред конкретните разработки преобладават тези, които са ориентирани предимно към развиване на комуникативни (предимно рецептивни) умения – поотделно или комплексно. По-слабо са разработени въпросите за подбора на текстове,

за оценяване на изгражданите умения, за ролята на мотивацията, за целенасочената работа с конкретни изразни средства и с тяхната езиково-комуникативна художествена функция.

Концепциите, създадени в немскоезичните държави, се основават до известна степен на традиции в обучението на роден език, а до известна степен свидетелстват за влияние на методиките на обучение по други чужди езици. Те са разработени за условия, част от които не са специфични за българската образователна среда. Конкретни методически модели са експериментално изпробвани в практиката при работа с учещи от националности, различни от българската. От друга страна, предлаганите идеи за работа с текст се характеризират с голямо разнообразие от потенциални области на приложение, от цели и дейности. Това дава възможности за избор на най-подходящите сред тях в зависимост от учебните цели и потребности на различни групи учещи. Този избор следва да бъде теоретично и практически обоснован, което предполага притежаване на съответна компетентност от страна на преподавателите и специалистите. Така очертаните дидактически предимства, ограничения и препоръки би трябвало да се вземат под внимание при внедряването в български условия на създадените в немскоезичните държави идеи и разработки.

Българската методика отразява до известна степен концепциите, развивани в немскоезичните държави. Тя изгражда обаче и собствени, датиращи от десетилетия, традиции, като особено ценните сред тях засягат избора на подходящи текстове за целите на обучението и свързването на работата с художествен текст с разширяването на литературната и социокултурната компетентност на учещите. В последните години са налице публикации, свидетелстващи както за влияние на актуалните, разпространявани в международен контекст, тенденции, така и за оригинални български идеи, например в областта на използването на съвременните медии, продуктивно ориентираната работа с текст, кооперативното учене, литературните проекти и др. Налице е и теоретичен принос на българските филолози, например в областта на межкултурното общуване. Тези приноси, установени в монографичния труд, следва да се познават и съобразяват от българските специалисти и преподаватели в практическата им работа и при изграждането на оригинални концепции за работа с художествени текстове за целите на обучението в български условия.

В края на монографичния труд се излагат разсъждения за задачите пред българските преподаватели и специалисти в обучението по немски език. Предлага се обособяване и развиване на научна и приложна поддисциплина (като дял от методиката

на обучението по чужд език), посветена на работата с художествени текстове за потребностите на непрофилираното обучение в България. Очертават се евентуални цели, задачи и очаквани резултати от развитието на тази поддисциплина. Сред тях са:

- изграждането на отворена система от концепции за работа с художествени текстове за различни цели и условия на обучение;

- разработване на теми, например: значими за учебната работа с художествени текстове специфики на отделните литературни видове и жанрове; работа с езикови средства и развиване на межкултурна компетентност, съобразени с родните език и култура на българските учещи; възможности за междуезикова и межкултурна съпоставка (немски - български); аспекти на учебното съдържание (избор на теми и текстове)а и др.;

- провеждането на емпирични изследвания (например за установяване на обективното състояние на обучението по немски език чрез работа с художествени текстове в българския образователен контекст, на условията и потребностите от такова обучение, на субективните теории на преподаватели и учещи, на качествата на различни групи учещи – фонові знания, рецептивна компетентност и др.);

- създаването на оригинални методически модели и учебни материали и изпробването им в практиката.

Набелязват се идеи за целенасочено изграждане на методическа компетентност за използване на художествени текстове, което да бъде осъществявано в рамките на университетската подготовка на преподаватели по немски език (в специалности, като „Немска филология“, „Германистика“, „Приложна лингвистика“ и др.). Сред тях е предложението за създаване на общ курикулум по методика и дидактика на литературата и работата с художествени текстове на немски език като чужд, който да се конкретизира в програми за обучение по задължителни и избираеми дисциплини, съобразени с потребностите и профила на отделните университетски специалности.

Библиография:

Пефген (2006): Elisabeth K. Paefgen. Einführung in die Literaturdidaktik. Stuttgart, Weimar: Verlag J. B. Metzler, 2006